

Συνεργατικές πρακτικές εκπαίδευσης Από τη θεωρία στην πράξη

ΔΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΑΡΑΤΖΗΣ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

3^ο ΠΕΚΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Εισαγωγή

Βασικό ζητούμενο της εκπαίδευσης είναι η οργάνωση των σχολείων και των τάξεων, ώστε όλοι οι μαθητές να πετυχαίνουν τους στόχους τους ανάλογα με τις ανάγκες τους.

Συγκεκριμένα, αναζητούνται τρόποι προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να οργανώσουν την τάξη τους ώστε να καλλιεργούν τη μάθηση σε όλους τους μαθητές.

Η συνεργασία των εκπαιδευτικών της τάξης

Ειδικότερα, θεωρείται σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να σχηματίζουν ζεύγη εργασίας, των οποίων τα μέλη συμφωνούν και αλληλοβοηθούνται στον σχεδιασμό και την υλοποίηση πρακτικών συνεκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί από κοινού:

- εξετάζουν πώς θα οργανώσουν την τάξη
- επιλέγουν κατάλληλα εκπαιδευτικά υλικά
- εφαρμόζουν πρακτικές που προάγουν τη συνεκπαίδευση
- παρέχουν βοήθεια
- αξιολογούν το αποτέλεσμα της παρέμβασης

Συνεκπαίδευση

Ο όρος συνεκπαίδευση (inclusion) συναντάται στην ελληνική βιβλιογραφία ως «σύγκλιση», «εκπαίδευση για όλους» και «συμπεριληπτική εκπαίδευση».

Η συνεκπαίδευση αφορά όλες εκείνες τις προσπάθειες που αποσκοπούν στην κοινή φοίτηση των μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο ίδιο σχολικό πλαίσιο (Zigmond, 2003).

**Σκοπός της
συνεκπαίδευσης:
Η ισότιμη συμμετοχή
όλων**

Η συνεκπαίδευση

- ενδυναμώνει το σχολείο να βοηθήσει τα άτομα ή τις ομάδες που μειονεκτούν να συμμετέχουν ισότιμα με άλλους στη μάθηση (Berkovich, 2014).

- Υποστηρίζει τη διαφορετικότητα των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Norwich, 2010).

Μια πρακτική
συνεκπαίδευσης
είναι η **συνεργατική**
διδασκαλία

Η συνεργατική διδασκαλία

Η συνεργατική διδασκαλία αφορά στη συνεκπαίδευση παιδιών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μέσα σε μια τάξη γενικής εκπαίδευσης.

Στη σχολική τάξη δύο εκπαιδευτικοί, ένας/μια της **Γενικής Εκπαίδευσης** (ΓΕ) και ένας/μια της **Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης** (ΕΑΕ) ταυτόχρονα διδάσκουν σε ανομοιογενή ομάδα παιδιών, συναποφασίζουν και μοιράζονται την ευθύνη για την εκπαίδευσή τους

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής 2003, Cook L. & Friend M. 2010).

Χαρακτηριστικά της συνεργατικής διδασκαλίας

- ισοτιμία ανάμεσα στους συμμετέχοντες,
- καθιέρωση αμοιβαίων/κοινών στόχων,
- αίσθηση κοινής υπευθυνότητας για συμμετοχή και λήψη αποφάσεων,
- διαμοίραση πόρων, και
- ανάληψη των ευθυνών των συνεργαζόμενων συναδέλφων για τις συνέπειες (θετικές ή αρνητικές) των πρακτικών που εφαρμόζουν (Friend & Cook, 2003).

Προϋποθέσεις εφαρμογής της συνεργατικής διδασκαλίας

- Η ανάπτυξη μιας καλής διαπροσωπικής και επαγγελματικής σχέσης μεταξύ των εκπαιδευτικών ΓΕ και ΕΑΕ
- Η διαθεσιμότητα χρόνου για προετοιμασία
- Η επαρκής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ΓΕ και ΕΑΕ
- Η παροχή υλικοτεχνικών πόρων
- Η αμοιβαία εμπιστοσύνη και η «συμβατότητα» των εκπαιδευτικών, δηλαδή το κατά πόσο οι δυο εκπαιδευτικοί έχουν κοινή φιλοσοφία και αντιλήψεις
- Η διοικητική υποστήριξη

Πλαίσιο συνεργατικής διδασκαλίας

Η συνεργατική διδασκαλία και ο προγραμματισμός απαιτούν:

α) συχνή και ουσιαστική επικοινωνία με τον εκπαιδευτικό της γενικής τάξης,

β) ενεργή εμπλοκή και των δυο εκπαιδευτικών στις διαδικασίες της εκπαιδευτικής αξιολόγησης αλλά και στη λήψη των αποφάσεων και κυρίως

γ) ευελιξία.

Προκλήσεις και ζητούμενα

Αυτές οι προκλήσεις περιλαμβάνουν:

- την **αναζήτηση χρόνου** για κοινό προγραμματισμό,
- τη **δυσκολία προγραμματισμού** τόσο σε επίπεδο μαθητών όσο και εκπαιδευτικών,
- τον **φόρτο εργασίας**,
- την ανάγκη για **αλλαγές** ως προς τη **διοικητική υποστήριξη**,
- τις **διαπροσωπικές συγκρούσεις** μεταξύ των συναδέλφων,
- την **έλλειψη** κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων επικοινωνίας και
- την **ασάφεια** ή την **έλλειψη** ξεκάθαρων ρόλων στο πλαίσιο της συνεργασίας (Scruggs, Mastropieri & McDuffie, 2007).

Απατούμενες δεξιότητες της συνεργατικής διδασκαλίας

Ένα μεγάλο μέρος της γνώσης και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για μια αποτελεσματική συνεργατική διδασκαλία είναι:

- **Διαπροσωπικές** και **επικοινωνιακές** δεξιότητες,
- Δεξιότητες **αξιολόγησης** των ειδικών αναγκών καθώς επίσης και δεξιοτήτων **παρέμβασης**
- Δεξιότητες **συνεργασίας** και **κοινού σχεδιασμού** δασκάλων της γενικής τάξης και υποστηρικτικού προσωπικού
- **Γνώση** του αναλυτικού προγράμματος και των στόχων της γενικής εκπαίδευσης,
- Ικανότητα **δημιουργικής προσαρμογής** των μαθημάτων και των δραστηριοτήτων έτσι, ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών.

Μοντέλα συνεργατικής διδασκαλίας (Friend και Cook, 2003)

**Ένας/μια διδάσκει,
ένας/μια παρατηρεί**

Ο εκπαιδευτικός της γενικής εκπαίδευσης διδάσκει, ενώ ο εκπαιδευτικός ειδικής παρατηρεί, εντοπίζει και υποστηρίζει τους μαθητές που συναντούν δυσκολίες και προλαμβάνει την ανάπτυξη προβλημάτων συμπεριφοράς. Οι ρόλοι μπορεί και πρέπει να εναλλάσσονται.

Υποστηρικτική διδασκαλία

Συμπληρωματική
Διδασκαλία

**Ένας/μια διδάσκει,
ένας/μια βοηθά**

Ο ένας εκπαιδευτικός – γενικής εκπαίδευσης – διδάσκει την ολομέλεια της τάξης, ενώ ο άλλος εκπαιδευτικός – ειδικής εκπαίδευσης- αναλαμβάνει να βοηθήσει διδακτικά όποιοι μαθητή χρειάζεται βοήθεια

Η συμπληρωματική διδασκαλία γίνεται σε ολόκληρη την τάξη ή σε μικρές ομάδες μαθητών.

Οι ρόλοι των δυο εκπαιδευτικών (γενικής και ειδικής αγωγής) εναλλάσσονται

Μοντέλα συνεργατικής διδασκαλίας (Friend και Cook, 2003)

Παράλληλη διδασκαλία

Οι δυο εκπαιδευτικοί

- σχεδιάζουν από κοινού το μάθημα
- χωρίζουν την τάξη σε δυο ομάδες
- διδάσκουν το ίδιο μάθημα χρησιμοποιώντας διαφορετικές προσεγγίσεις ή/και διαφορετικό εκπαιδευτικό υλικό.

Με το μοντέλο αυτό προσφέρεται η δυνατότητα εφαρμογής διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Μοντέλα συνεργατικής διδασκαλίας (Friend και Cook, 2003)

Εναλλακτική διδασκαλία

Ο ένας εκπαιδευτικός διδάσκει μια μεγάλη ομάδα της τάξης, ενώ ο άλλος διδάσκει μια μικρότερη ομάδα με πιο συγκεκριμένες μαθησιακές ανάγκες, όπως για παράδειγμα η εξάσκηση στην ορθογραφία.

Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται αφενός ο καταμερισμός των μαθητών σε ομάδες ανάλογα τις ανάγκες τους και αφετέρου η καλύτερη επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Μοντέλα συνεργατικής διδασκαλίας (Friend και Cook, 2003)

Ομαδική διδασκαλία

Οι δύο εκπαιδευτικοί συνδιδάσκουν ολόκληρη την τάξη.

Ο ένας εκπαιδευτικός μπορεί να παρέμβει, όταν ο άλλος συζητά με τους μαθητές, έτσι ώστε να εξηγήσει, να διευρύνει ή να επεξεργαστεί περαιτέρω το υπό ανάλυση θέμα.

Και οι δυο εκπαιδευτικοί εμπλέκονται εξίσου και ισότιμα στη διδακτική διαδικασία σχεδιάζοντας, διδάσκοντας και αξιολογώντας από κοινού.

Το μοντέλο αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των εκπαιδευτικών

Το Ατομικό Πρόγραμμα Παρέμβασης

- Τι θέλουμε να βελτιώσουμε στον μαθητή;-συμπεριφορά, επικοινωνία, ενδιαφέροντα/κίνητρα, κοινωνικοποίηση, δεξιότητες Γλώσσας, Μαθηματικών, κλπ).

- Ποιους στόχους θα επιδιώξουμε να πετύχουμε;

Το Ατομικό Πρόγραμμα Παρέμβασης σχεδιάζεται από κοινού

- Εφαρμογή διδακτικών παρεμβάσεων
- Αποτίμηση

- Πώς θα συνεργαστούμε;

Ενδεικτικό παράδειγμα Ατομικού Προγράμματος Παρέμβασης

ΤΑΞΗ: Γ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΤΑΞΗΣ: Εκπ/κός τάξης, εκπ/κός παράλληλης στήριξης

Προσδιορισμός περιοχών στόχων του Ατομικού Προγράμματος Εκπαίδευσης του μαθητή (π.χ. συμπεριφορά, επικοινωνία, ενδιαφέροντα/κίνητρα, ακαδημαϊκές δεξιότητες Γλώσσας και/ή Μαθηματικών, κοινωνικοποίηση, κλπ): **Νεοελληνική Γλώσσα, Μαθηματικά.**

Προσδιορισμός επιμέρους ατομικών στόχων του Ατομικού Προγράμματος Εκπαίδευσης του μαθητή (Επιλογή στόχων διδακτικής ενότητας του γνωστικού αντικείμενου: Γλώσσα, Μαθηματικά)

ΓΛΩΣΣΑ:

- Να ονομάζει και να αναγνωρίζει όλα τα γράμματα του ελληνικού αλφάβητου
- Να υποβάλλει ερωτήσεις
- Να χρησιμοποιεί σωστά αντωνυμίες και ρήματα
- Να τα μεταφέρει αντωνυμίες και ρήματα στο αντίστοιχο πρόσωπο του άλλου αριθμού.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ:

- να αναγνωρίζει και να ονομάζει τους αριθμούς ως το είκοσι (20)
- να κάνει προσθέσεις και αφαιρέσεις χρησιμοποιώντας τα δικά της δάχτυλα και με τη βοήθεια της αριθμογραμμής
- να εκτελεί πολλαπλασιασμούς με μονοψήφιο αριθμό

Συζήτηση

Θεωρούμε αναγκαίο οι εκπαιδευτικοί γενικής και ειδικής αγωγής να μάθουν πώς να **οργανώνουν** την τάξη τους με τρόπους που **ενθαρρύνουν** τους μαθητές να **συμμετέχουν** σε **ομαδικές** δραστηριότητες.

Αυτό προϋποθέτει μια αλλαγή της **κουλτούρας των εκπαιδευτικών**, καθώς και μια βαθιά **αλλαγή της οργανωτικής δομής των σχολείων**, με τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχει ευκαιρίες στους εκπαιδευτικούς για **συνεργασία** και **αλληλοϋποστήριξη**.

Πρόταση

Ικανή και αναγκαία συνθήκη για μια αποτελεσματική συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς θεωρείται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής.

Η επιμόρφωση μπορεί να υλοποιηθεί εντός αλλά και εκτός σχολικού πλαισίου τόσο μέσω σεμιναρίων όσο και μέσω της συζήτησης με τους συναδέλφους και της ανταλλαγής γνώσεων και τεχνικών.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής 2003,

Friend, M. P., & Cook, L. (2003). *Interactions: Collaboration skills for school professionals*. New York: Allyn and Bacon

Friend, M., Cook, L., Hurley-Chamberlain, D., & Shamberger, C. (2010). Coteaching: An illustration of the complexity of collaboration in special education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20(1), 9–27.

Strogilos, V., & Tragoulia, E. (2013). Inclusive and Collaborative Practices in Co-Taught Classrooms: Roles and Responsibilities for Teachers and Parents. *Teaching and Teacher Education* 35, 81–91.

Εκπαιδευτικό υλικό

ΥΠΑΙΠΘ, Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

ΥΠΑΙΠΘ, Δειγματικό Εκπαιδευτικό Υλικό για την Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες